

UPPSALA
UNIVERSITET

Hälsa och välmående för personer med hörselnedsättning i ett livsperspektiv

Ulrika Löfkvist 20201105, SPAF

ulrika.lofkvist@pubcare.uu.se

UPPSALA
UNIVERSITET

Innehåll

Definitioner, avgränsning

Hälsa och välmående i olika åldrar

Hur påverkar hörselnedsättning hälsa och välmående?

UPPSALA
UNIVERSITET

WHO definition av QoL

"A state of complete physical, mental, and social well-being not merely the absence of disease . . ."

Bred definition som handlar om att se människor i sitt sammanhang, och vilka förutsättningar individer har för att uppnå välbefinnande

UPPSALA
UNIVERSITET

Olika termer och betydelse

Mental hälsa

Livskvalité

Välmående

Psykosocial hälsa

Psykisk obalans

Nedsatt psykiskt välbefinnande mfl

Hälsorelaterad livskvalité

Kulturell inverkan (medicinsk eller psykologisk tradition etc)

UPPSALA
UNIVERSITET

Avgränsning av innehåll i presentationen:

Hälsorelaterad livskvalité

Health-related Quality of Life (HRQoL)

Olika åldrar men främst barn-ungdomar

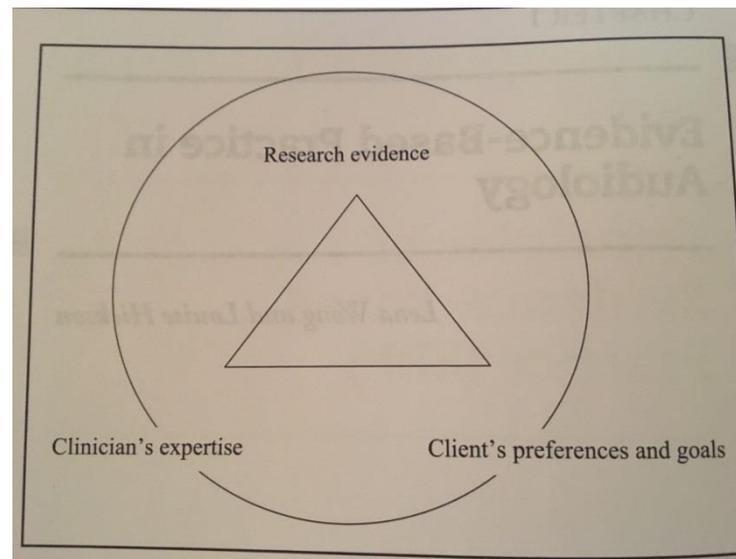
UPPSALA
UNIVERSITET

Evidens-baserad praktik (EBP)

”Striking a balance between research evidence, clinician’s expertise, and client’s preferences and goals (the three edges of a triangle) in the clinical context (the large circle in the background)

(Wong & Hickson, 2012)

Mål: kostnadseffektiv EBP, som samtidigt har hög kvalitet på insatser som dels förbättrar individens hälsa och samtidigt tar hänsyn till individens egna önskemål samt påverkar livskvalité positivt

Figur 1, sidan 4, Wong & Hickson, 2012

UPPSALA
UNIVERSITET

Hörselnedsättning – ett folkhälsoproblem

- 1,5 miljoner svenskar uppger att de inte hör normalt (HRF; SCB)
- Ökad andel yngre vuxna med hörselproblem respektive fler äldre
- Mer buller i vardagen, vi lever längre
- Association mellan demens och obehandlad hörselnedsättning

UPPSALA
UNIVERSITET

Global situation – individer med hörselnedsättning

360 miljoner vuxna

(Definition: 40 dB eller sämre)

524.000 med CI (2016)

Ca 50.000 nya CI-brukare per år

32 miljoner barn

2-5 per 1000 nyfödda årligen

95 % har typiskt hörande föräldrar

Ojämlig vård, begränsad vård

Stigmatisering

Socioekonomi påverkar

Andra hälsobekymmer

Komorbidity

UPPSALA
UNIVERSITET

Olika typer av hörselnedsättningar – en **mycket heterogen population**

Dubbelsidig eller ensidig hörselnedsättning

Symmetrisk eller asymmetrisk hörselnedsättning

Medfödd, progressiv, plötslig hörselnedsättning, presbyacosis (äldre)

Fluktuerande eller stabil hörselnedsättning

Genetisk, förvärvad

Sensorineural och/eller konduktiv

Komorbidity eller "bara" hörselnedsättning

UPPSALA
UNIVERSITET

Individer med hörselnedsättning

UPPSALA
UNIVERSITET

Andra hörselrelaterade besvär

– kopplade till hälsa och välbefinnande

Tinnitus

Hyperakusis -överkänslighet

Hög kognitiv belastning t ex i buller (arbetsminne mm)

-Ont i kroppen pga spänningar

-Trötthet, utmattning

Svårigheter att kommunicera, hantera social interaktioner

Ensamhet

Depression, ångest

UPPSALA
UNIVERSITET

Hur påverkas hälsa och välmående av hörselnedsättning?

Många olika faktorer spelar roll för HRQoL

Bättre taluppfattning med hörapparater = inte säkert att man därför alltid upplever högre nivå av självupplevd livskvalité

Livskvalité kan upplevas olika av individer som befinner sig i liknande livssituationer

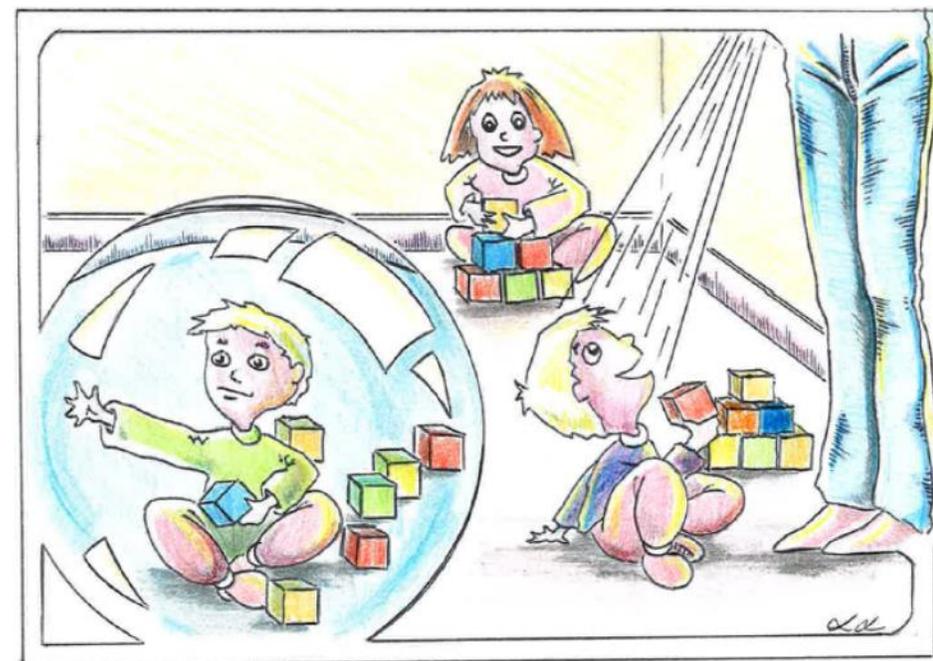

UPPSALA
UNIVERSITET

Biopsykosocial modell (George Engel, 1977)

Varje tillstånd av ohälsa eller hälsa beror på:

biologiska, psykologiska och sociala förhållanden

UPPSALA
UNIVERSITET

Hur mäter man HRQoL?

- Intervjuer och enkäter
- Syfte med mätning avgör om det ska ske vid upprepade tillfällen, och utifrån olika kontexter (hem, skola/arbete)
- Individen själv, närstående, lärare/personal

UPPSALA
UNIVERSITET

Yngre barn 0-6 år

Riskfaktorer:

Om förälder mår dåligt (depression, ångest etc)

Föräldrastress

Komorbidity

Genetik

Grav hsn som inte åtgärdas

Sen upptäckt, och bristfällig språkmiljö

Gynnsamma faktorer:

Lyhördhet hos vuxna i omgivningen för barnets behov (känslomässigt) och initiativ

Fungerande kommunikation – bidrar till relationsbyggande och språkutv

Heltidsanvändning av hörteknik

UPPSALA
UNIVERSITET

1 – 2 – 3

(Joint Committee on Infant Hearing, Policy Statement, 2019)

UPPSALA
UNIVERSITET

Auditiv deprivation

Plasticitet

UPPSALA
UNIVERSITET

Mixade resultat i litteraturen

En del studier finner ingen skillnad på HRQoL mellan barn som har hörselnedsättning och barn med typisk hörsel

(Domellof et al., 2014; Hintermair, 2011; Loy et al., 2010; Meserole et al., 2014)

Andra studier finner att barn med olika typer och grader av hörselnedsättning har sämre upplevd eller bedömd HRQoL (Fellinger et al., Keilmann et al., 2007; Wake et al., 2004)

UPPSALA
UNIVERSITET

Quality of life in children with hearing impairment – en systematisk review och meta-analys (Roland et al., 2016)

40 artiklar i review, 4 i meta-analys (PedsQL-test)

Stor variabilitet i studier gällande syfte och upplägg (ofta använt för att utvärdera behandlingsstudier)

Resultat:

Review:

bättre QoL hos barn med hörselnedsättning efter att de fått hörhjälpmedel (behandlingsstudier)

Meta-analys:

statistiskt signifikanta skillnader mellan barn med hörselnedsättning och typiskt hörande kontroller på två delskalor av PedsQL; social funktion och skolfunktion, där barn med hörselnedsättning hade sämre resultat. För övrigt ingen skillnad mellan grupperna (fysisk funktion, emotionell funktion).

UPPSALA
UNIVERSITET

Quality of life of children with hearing loss in special and mainstream education: A longitudinal study

(van der Straten et al., 2020)

979 abstract, 41 artiklar

Uppföljning av 62 barn vid 4 och 11 års ålder med bilateral hsn av olika typer och grader

Resultat:

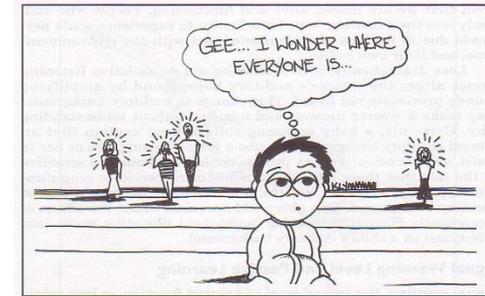
Social funktion och skolfunktion var sämre hos barn med hörselnedsättning vid båda tillfällena, åldersadekvat på övriga delskalor.

Barn i specialskola eller som bytt från specialskola till vanlig skola hade sämre QoL än barn som vistats i vanlig skola hela tiden.

Barn hör inte som vuxna (Cole & Flexer, 2015)

- "Auditory closure"
- Top-down och Bottom-up

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad innebär PEPP?

Preventive
Education
Program for
Parents

Ett förebyggande utbildningsprogram för föräldrar som nyss fått beskedet att deras barn har en hörselnedsättning och där LENA och videoanalyser ingår för att mäta utfall före och efter intervention samt som del i interventionen

UPPSALA
UNIVERSITET

The Social Brain Theory, Patricia Kuhl

“Infants appear to gain something critical from social context in natural language-learning situations that is not available in the absence of another human being” (Kuhl et al., 2013)

Familje-centrerad tidig intervention

Relational practice

Active listening, empathy, compassion, partnership-building skills, professional attitudes, sensitivity towards families and cross-cultural competencies

Participatory practice

Respond to family-identified needs and engage the family in activities that strengthen existing competencies, promote collaboration and joint decision making

UPPSALA
UNIVERSITET

PEPP – program (barn mellan 0-18 månader)

12-veckors utbildningsprogram för föräldrar med fokus på 7 mål;

1. Använda hörteknik (CI/HA) på heltid, från morgon till kväll
  2. **Medvetandegöra och främja föräldrars lyhördhet för barnets emotionella behov och kommunikativa signaler i interaktion (parental sensitivity)**
  3. Meningsfull, verbal interaktion med barnet i olika vardagssituationer
  4. Använda barnriktat tal i kommunikation med barnet
  5. Begränsa andel skärmtid (om det behövs!)
  6. Utökat andel tid under dagen då barnet förväntas kunna höra tal på nära avstånd
  7. Introduderat läsning av böcker och sång som en del av familjens vardagsrutiner
- Steg 1: Föräldrars lyhördhet/anknytning/socioemotionell utv samt heltidsanvändning av hörteknik**
- Steg 2: Börja integrera strategier för språk- och lyssningsutveckling i vardagen

UPPSALA
UNIVERSITET

Vuxna med hörselnedsättning (yrkesverksam ålder)

Riskfaktorer:

Obehandlad hörselnedsättning

Komorbida tillstånd

Bristande förståelse från
omgivningen

Buller

Stress

Gynnande faktorer:

Anpassad hörteknik som används

Annan hörteknik, ljudanpassning

Bryta social isolering

Kommunikativa strategier

Stödjande omgivning (hemma och
på arbete)

UPPSALA
UNIVERSITET

Äldre (+65 år) – en grupp som ökar

Presbycusis = 3:e vanligaste åldersrelaterade tillståndet efter hjärtsjukdom och artrit.

Skillnad barndomshsn /förvärvad hsn

Riskfaktorer:

Social deprivation, ensamhet

Depressioner

Synnedsättning

Komorbiditet (hjärta, rörelsehinder, afasi etc)

Progressiv hörselnedsättning

Icke-användning av hörteknik

Demensutveckling

Gynnsamma faktorer:

Diagnosticera och hantera hörselnedsättning

Bryta stigma

Användning av hörteknik

Använda glasögon

Bryta social isolering

Engagerade anhöriga/personal

Utvärdera kognitiv svikt – inte bara hörsel

UPPSALA
UNIVERSITET

Diskussion

- Blandade resultat gällande HRQoL hos skolbarn, tycks som om social funktion och skolfunktion är områden som behöver uppmärksammas särskilt
- Fördel om man kan undersöka både självupplevd HRQoL och att anhöriga/personal också kan fylla i enkät etc

UPPSALA
UNIVERSITET

Kliniska implikationer

Tidiga, preventiva insatser

Individanpassa och använd hörteknik på heltid

Kommunikation och strategier för utveckling av språk (barn) respektive att bibehålla språk (äldre)

Social interaktion i vardagen, fr dag 1

Holistisk inriktning (biopsykosocial modell)

Involvera anhöriga, engagera omgivningen

Öka medvetenhet och förståelse i samhället

HRQoL bör ingå som en del av uppföljning, kartläggning i alla åldrar, samt hos anhöriga

Ta hänsyn till komorbiditet – team-inriktning